

ANAYASA

Cemal GÖKÇE

İMO İstanbul Şube Başkanı

Bu yıl 12 Eylülün 30. yılı. Aynı zamanda hazırlanan anayasa parçasının referanduma sunulacağı bir gün. 30 yıl önceki 12 Eylül yaktı yıktı, bu günleri hazırladı. Referanduma sunulacak olan anayasa oylaması tarihinin 12 Eylül olması, gerçekten 12 Eylül hukukunu ortadan kaldıracak mı? Ayrıca referanduma yönelik ortaya çıkan cepheleşmenin, siyasetin doğası içerisinde olması gereken bir durum olarak da değerlendirilebilir mi? O zaman anayasa nedir, nasıl olmalıdır?

Bir devletin yönetim biçimini belirten anayasa, yasama, yürütme ve yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel bir yasadır. Devletin kişilerle ve kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini temel hak ve özgürlükler ölçüğünde korur. Özgürlükleri insan hakkı ve evrensel hukuk kurallarına uygun olarak çağdaş bir bakışla tanımlar. Yapılacak yasal değişikliklerin anayasaya aykırı olamayacağı tezinden hareketle, toplumun ihtiyaçları ve gelişimiyle uyumlu bir anayasa olmasını sağlayacak bir içerikte ve derinlikte olması da amaçlanır.

Devletin kurumlarının nasıl işleyeceğini belirsiz tutan, kişi temel hak ve özgürlüklerini tam anlamıyla güvence altına almayan bir anayasa; anayasası olan fakat anayasal olmayan bir devlet olarak tanımlanmaktadır. Buna karşın, temel hak ve özgürlükleri güvence altına alan ve böyle bir içeriğe sahip anayasası olan devletlere de, “**anayasal devletler**” tanımlaması yapılmaktadır.

Türkiye de ilk anayasa 1876 yılında Osmanlı döneminde yürürlüğe girmiş, Kurtuluş Savaşı evresi olan Ocak 1921 yılında da, “**egemenliğin millete ait olduğunu**” belirleyen bir anayasa yapılmış, cumhuriyet kurulduktan sonra da Nisan 1924 tarihinde çok daha kapsamlı bir anayasa yürürlüğe girmiştir.

Anayasal yönetimlerde var olan yasama, yürütme ve yargı güçlerinin birbirinden bağımsız olması istenir ve beklenir. Yasama organı, ülkenin ihtiyacı olan yasaları çıkarır. Yürütme organı, varolan yasalar çerçevesinde ülkeyi yönetir ve ihtiyaç duyulan yeni yasaların çıkarılmasını önerir. Yargı da, davaya esas olan konuları varolan yasalar çerçevesinde karara bağlar. Açıktır ki, yasama, yürütme ve yargı arasındaki ilişkinin bağımlı veya bağımsız olması; bu kurumların kararlarını ve güvenilir olmalarını da önemli ölçüde etkiler, olumlu veya olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına

Bir devletin yönetim biçimini belirten anayasa, yasama, yürütme ve yargılama güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel bir yasadır. Devletin kişilerle ve kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini temel hak ve özgürlükler ölçüğünde korur. Özgürlükleri insan hakkı ve evrensel hukuk kurallarına uygun olarak çağdaş bir bakışla tanımlar.

neden olur. Bu güne kadar ortaya çıkan sonuçlar dikkatle incelendiğinde; yürütmenin, yasama ve yargı üzerindeki etkisini açıklıkla ifade etmek gerekir. İşte 1982 Anayasası bugüne kadar 16 kez değiştirilmiştir. Anayasanın 175 maddesinden 83'ü değişikliğe uğramıştır. 1982 Anayasasının 58 maddesi AKP iktidara gelmeden, 25 maddesi de, AKP iktidarı döneminde değiştirilmiştir. Bu değişikliklerin tümü, mecliste bulunan partilerin destekleriyle mümkün olmuştur.

Ne yazık ki, 1982 Darbe Anayasasının bir kısım maddeleri bugüne kadar değiştirilmiş olmasına karşın, bu anayasa gerici ve antidemokratik yapısını korumuştur. Bu bağlamda, 1982 Anayasasının ruhuna uygun oluşan düzen ve kurumlar, halen varlığını önemli ölçüde sürdürmektedir.

Bugünkü anayasa paketi, bir bütünlükten yoksun, toplumsal uzlaşmayı dikkate almayan, biriken toplumsal güç ile, parlamentodaki temsil arasındaki ilişkiyi doğru kurmayan, referandum kampanyasını bir ajitasyon-propaganda platformuna dönüştürerek kabul edilmesini sağlamaya çalışmak, barışa ve demokrasiye ne kadar katkı sağlayacaktır?

Bugünkü anayasa paketi, bir bütünlükten yoksun, toplumsal uzlaşmayı dikkate almayan, biriken toplumsal güç ile, parlamentodaki temsil arasındaki ilişkiyi doğru kurmayan, referandum kampanyasını bir ajitasyon-propaganda platformuna dönüştürerek kabul edilmesini sağlamaya çalışmak, barışa ve demokrasiye ne kadar katkı sağlayacaktır?

Uzlaşmayı Reddetmenin Bir Felsefesi Var mı?

Bugün ülkemiz dünyanın 16. büyük ekonomisi olarak kabul edilmektedir. Son yıllarda hatırı sayılır bir servetin birikmesi ve küresel sermaye ile olan entegrasyon, güç odakları arasında bir çatışmayla birlikte, siyasal nüfuzun kullanılmasını da gündeme getirdi. Açıkçası **yeni oluşan güç odağı, yani sermaye kesimi bu paylaşımında rakipsiz kalmak istiyor**. Bu nedendir ki toplumsal bir uzlaşmaya dayalı olması gereken bir anayasa yerine, kendi anayasasını ve bu anayasaya bağlı olarak kendi kurumlarını ve açıkçası kendi düzenini oluşturmaya çalışıyor.

AKP bu alanda kendisini güçlü gördüğü için siyasal alanda kimseye danışmadan, kendi yönetimini güçlendirecek bir girişimi hakkı olarak görüyor. **Bu anayasa paketinde kabul edilebilir olanlarla, kabul edilemez olanlar, bu nedenle bir arada sunuluyor**. Yeni bir anayasa hazırlama oyalaması, üç yıl sonra 26 maddelik bir pakete dönüştü. AKP meclisteki ve iktidardaki gücünü pekiştirmek için, her türlü fırsatı kendi yararına kullanmaya çalışıyor.

Bugün 12 Eylül hukukunu ortadan kaldıracak bir özne olarak kendisini sunan AKP'yi, tam da 12 Eylülün ortaya çıkardığı uyku halinin yeni bir uygulaması olarak görmek gerekir. 12 Eylül darbesinin ortaya çıkardığı piyasa anlayışı bedenimize kazınmış, **hayatı sadece almak ve satmak üzerine kurgulamıştır**. Tüm devlete bağlı kurumların iktidar partisinin egemenliğine girmeği demokratikleşme, tersaneler ve maden ocaklarında yaşamını yitirenler için kader diye ifade etmek neyle ve nasıl açıklanabilir. 12 Eylül düzeninin yürütme organını yasama ve yargıya göre büyük ölçüde güçlendirmesi, bugünkü iktidar için yeterli görülüyor. Bu nedenle AKP, 12 Eylül darbesinden tam 30 yıl sonra, çok can yakan 12 Eylül faşizmini kullanarak yeni ve **"tahkimli"** bir iktidar gücü yaratmaya çalışıyor.

Uzlaşmaz tutumun altında yatan temel amaç, demokrasi, evrensel hukuk kuralları ve insan haklarına aykırı bir düzen ve iktidara bağlı kurumlar yaratmaktır. Birçok kişi ve grubun, referandum paketinin 12 Eylülün özünü koruduğunu ifade etmesi, rastlantı ile açıklanacak bir durum değildir. AKP, 12 Eylül ile hesaplaşmak bir yana, tam aksi bir tanımlamayla 12 Eylülü amaçladığı sonuçlara ulaştırmayı düşünen bir öznedir. Bir yazarımızın ifade ettiği gibi: **“anayasa değişiklik paketi 12 Eylül rejimini değil, vesayetini odağını değiştiriyor”**. AKP vesayet rejimini tasfiye etmenin değil, vesayetini müdahale araçlarını ele geçirmenin çabası içine girmiştir.

Gündemdeki Önemli Konular

Ülkemizde anayasal değişiklikten önce **“seçim ve siyasi partiler yasasının”** değişmesi gerekir. Parlamentoya girmek isteyenler dolambaçlı yollara başvuruyorlar. Temsilde adaletin sağlanması için mutlaka seçim barajının kaldırılması gerekir. **Her düşüncenin demokratik platformlarda temsilinin sağlanması, aidiyet duygusunu geliştirir. Özgürlüklerin olduğu yerde aidiyet duygusu gelişir ve genişler.** Ayrıca yüksek baraj nedeniyle seçmenlerin bir kısmı oylarını gönül rahatlığı içinde kullanmayıp, kaygı duyarak tercihlerini değiştiriyorlar. %10 seçim barajı dünyada yoktur. Bu durum sürdürülebilir değildir. Bu gün anayasa paketinin demokratikliğini savunanlar, dün karşı çıktıkları **YÖK düzenini daha da güçlendiriyorlar.**

Her düşüncenin demokratik platformlarda temsilinin sağlanması, aidiyet duygusunu geliştirir. Özgürlüklerin olduğu yerde aidiyet duygusu gelişir ve genişler.

Demokrasinin iki önemli kuralı olan şeffaflık ve hesap verebilir olmayı, açıkçası dokunulmazlığın kaldırılmasını gündemlerine almıyorlar. Buna karşın Cumhurbaşkanı'nın çok geniş olan yüksek yargı atamalarındaki etkisinin daha da artırılmasının yanında, Adalet Bakanının **HSYK** üzerindeki etki ve yetkisi de sürüyor. Anlaşıyor ki yargıya ilişkin olmayan tüm değişiklikler, anayasa paketine olan ilgiyi artırmak için konmuştur.

Neden?

Çocuk istismarının önlenmesi ile, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerinin atanması usulleri arasında bir bağlantı var mı? Yine, Anayasa Mahkemesi üye sayısının belirlenmesi ile, memurların toplu sözleşme yapma usulleri arasında hangi bağlantı vardır? AKP, bu ve benzeri maddeleri birlikte referanduma götürerek seçmenin değişikliklerden birine **“Evet”**, birine **“Hayır”** deme hakkını elinden almıştır. Öyle ki 1949 yılından bu yana üyesi olduğumuz Avrupa Konseyi'nin anayasa konularındaki tavsiye organı olan Venedik Komisyonu'nun ilkelerini de dikkate almamıştır. Bu komisyonun 2006 yılında kararlaştırdığı **“Referandumlarda İyi Uygulamalar Klavuzu”**nun 30. maddesinde **“seçmenler, aralarında bir bağ olmayan farklı sorulara aynı anda oy vermek zorunda bırakılmamalıdır”** diyor.

Yine Avrupa Konseyi, **“Anayasa değişikliği yapma sürecine bütün siyasi partilerin ve sivil toplumun her kesimi; açık, zamanlı, bilgilendirici ve kapsayıcı bir biçimde sürece katılması, çok uzun zaman ve emek gerektirse bile, geniş bir uzlaşma sağlamak için zorunludur”** diyor. Oysa mevcut iktidar kimseye danışmadan kendisinin düzenlediği bir anayasa paketini tüm topluma dayatmaktadır.

Anayasa Mahkemesi üye sayısı 11'den 17'ye çıkarılmaktadır. Yeni 6 üye meclis tarafından, yani AKP tarafından seçilecek, 5 üye de Cumhurbaşkanı tarafından atanacaktır. Mevcut iktidar tarafından 17 üyenin 11'i atanmış olacaktır. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu da siyasi iktidarın etkisi altına girecektir. Böylece tüm il ve ilçelerdeki hakim ve savcı atamalarında siyasi iktidarın etkisi sağlanmış olacaktır. **Yargı ve yargı kararlarının siyasallaşması, yargının yasama ve yürütmeden bağımsız olmasını da ortadan kaldıracaktır.** Bağımsız yargı sistemi yerine, yandaş yargı sistemi oluşacaktır.

Memurlara toplu sözleşme hakkı da verilmiyor. Memurlar, toplu sözleşmede idare ile anlaşamazlarsa, idarenin atadığı bir **"Uzlaştırma Kurulu"** son kararı verecektir. Memurlar Uzlaştırma Kurulunun vereceği kararlardan memnun olmasalar da yargı yolu kapalıdır. Bu anayasa paketi 12 Eylülün yarattığı kurumları ortadan kaldırmıyor. YÖK, en merkezîyetçi dönemini yaşıyor. 2 oy alanlar bile Cumhurbaşkanı tarafından rektörlüğe atanabiliyor. YÖK'e muhalefet eden bugünkü iktidar kendi adamlarını YÖK'e yerleştirince hemen YÖK taraftarı oldular. 12 Eylülün HSYK'ye üye yaptığı Adalet Bakanı ve bakanın atadığı müsteşarın kurul üyeliği devam ediyor.

Bitaraf Olan, Bertaraf Olur

Başbakan "hayır" oyu kullanacağını açıklayan meslek odası ve kuruluşlarına tehdit gibi bir uyarı yaptı. Başbakan "Bugün evet diyenlere sessiz kalanlar, yarın huzurumuza geldiklerinde biz de sessiz kalırız" diyor. Yine, ülkemizin menfaati gündeme geldiği zaman burada "bitaraf olanlar yarın bertaraf olurlar" diyor. Yani benim gibi düşünüp, benim söylediklerimi yapmazsanız, ben de gereği ne ise onu yaparım diyor, bu yaptırımın da ucunun açık olduğu anlaşılıyor. 12 Eylül Anayasasını değiştiriyoruz, ülkemizi demokratikleştiriyoruz diyerek "evet" kampanyası yürüten Sayın Başbakanın bir anda, 1982 Anayasasına evet oyu isteyen 12 Eylülün generali gibi davranıyor olması ilginç değil mi? Bu davet de özgürlük, katılım, demokrasi, barış ve birlik yok; benim doğrum, senin de doğrudur anlayışı ve dayatması var.

Sonuç Olarak

Bugüne kadar ülkemizde yasama ile yürütme genel olarak tek elde toplanmıştır, yasamanın yürütmeyi denetlemesi pek görülmemiştir. Yasama, yürütme, yargı erkinden sadece yargı denetiminden ve bağımsızlığından söz edilebilir. Bugün AKP'nin kurmaya çalıştığı düzenin üzerine, yarın başka bir parti oturabilir. Bu anayasa referandumu "Evet"le sonuçlanırsa, yargı da aynı siyasi iktidarın eline geçmiş olacaktır. Yasama, yürütme ve yargı erkinin aynı siyasi partinin elinde toplandığı rejimin adı da demokrasi olmaz.

Bu ve benzeri nedenlerle 12 Eylülde kullanacağım oy **"HAYIR"** olacaktır. Açıkçası sonuç "evet" de çıksa, "hayır" da çıksa **13 Eylül günü, yeni ve demokratik bir anayasaya ilişkin çalışmaları hızlandırmak gerekecektir.**

**Açıkçası sonuç "evet" de çıksa, "hayır" da çıksa
13 Eylül günü, yeni ve demokratik bir anayasaya ilişkin çalışmaları
hızlandırmak gerekecektir.**